

Pražské NAPAko a jeho elektrická svítidla – 2. část

Jana Pauly, kurátorka sbírek technického designu NTM Praha

Výroba svítidel v Napaku po roce 1960

Po konsolidaci výrobního sortimentu Napaka na počátku 60. let minulého století byl vyčleněn samostatný závod s pěti pracovišti pro výrobu svítidel, kovových popelníků a uren. Závod byl zaměřen na individuální zakázky pasířsky zhotovovaných svítidel do veřejných interiérů podle návrhů architektů.

chitektonických ateliérů. Svítidla, pasířské a zámečnické práce objednávané státem byly určeny pro nádražní budovy v Pardubicích, v Praze na Smícho-

ministrativní provozy v ulici Magistrů v Nuslích, kam se pracovníci přestěhovali v roce 1971. Dodnes zde sídlí současná firma Napako.

Průmyslový návrhář Josef Hůrka

Právě jako některé podniky a výrobní družstva s umělecko-užitým typem výroby, tak i Napako zaměstnávalo průmyslového návrháře. Výroba svítidel, nosný program družstva, byla tehdy již rozdělena na zakázkovou a sériovou. Pro sériově vyráběná svítidla se stal výtvarníkem – průmyslovým návrhářem Josef Hůrka, který od konce 40. let dvacátého století v Napaku původně navrhoval elektrospotřebiče. Po vyčlenění a zrušení jejich výroby se zaměřil na navrhování svítidel. Musely to být

Obr. 2. Typická grafika katalogu s nabídkou svítidel zn. Napako z počátku 60. let 20. Století

Obr. 3. Titulní strana katalogu svítidel po roce 1965

vě, pro Plavecký stadion v Praze-Podolí, pro Sjezdový palác pražského výstavě, brněnský Špilberk, jadernou elektrárnu ve slovenských Bohunicích, Parkohotel v Praze 7, hotel Bohemia v Ústí nad Labem a pro další finančně výnosné státní zakázky. Napako si vystavělo novou budovu pro výrobní a ad-

Obr. 1. Stolní svítidlo, design J. Hůrka, sbírka NTM, po roce 1965

val, byla vyráběna svítidla malosériová a pro preferovanou výrobu zakázkových svítidel bylo vytvořeno vývojové a konstrukční středisko. Vynikající kvalita kovořemeslnářských technologií předurčila Napako k realizaci mnoha státních zakázek pro rekonstruované historické nebo nové budovy a vybrané prostory. Výrobky byly zhotovovány podle návrhů architektů v Zakázkovém středisku Napaka v Praze-Holešovicích anebo podle požadavků externích ar-

Obr. 4. Pracovní kloubové svítidlo, typ 0522, design J. Hůrka, po roce 1970

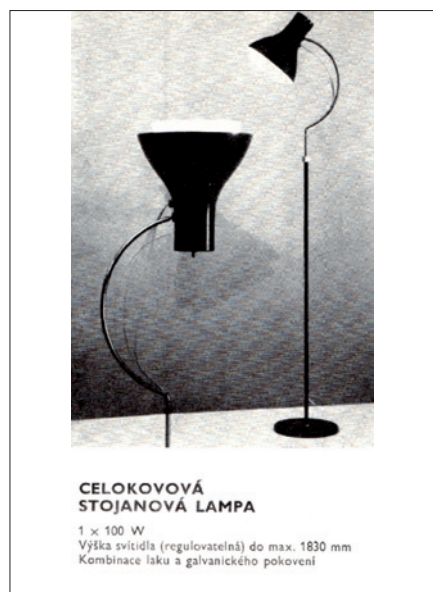
jednoduché funkční tvary z kovu, mnohdy kombinované se stínítky z pergamenu nebo později z lisofoukaného skla. Josef Hůrka byl ve své práci omezen materiá-

ským postupům Napaka, jako bylo ohýbání kovů, kovotlačení, vrtání a pájení.

Výrobní postupy se oproti předválečné výrobě téměř nezměnily, změnila se především povrchová úprava kovů. Původní kovové konstrukce z leštěné nebo leskle niklované mosazi byly od 50. let povrchově upravovány chromováním. Na kovová stínítka a nosné konstrukce byla nanášena vypalovací barva. Barevnému sortimentu dominovaly odstíny šedí, khaki, matná čern, později se prosadila béžová, bílá nebo jasně červená.

Obr. 5. Nástěnné svítidlo, design J. Hůrka, sbírka NTM, po roce 1970

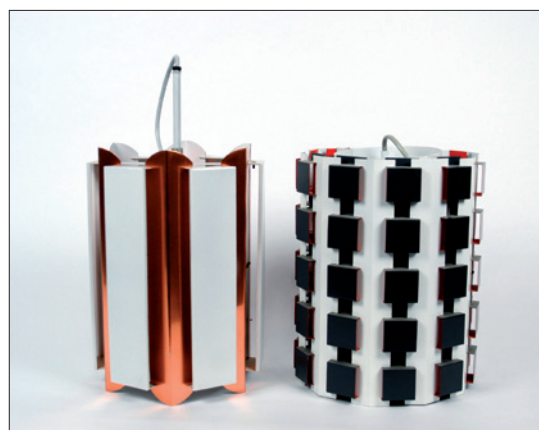
Průmyslový návrhář Josef Hůrka tehdy rozvinul velmi úspěšnou kolekci výrobně jednoduchých geometrizujících tvarů svítidel, která „ušil“ na míru výrobním podmínkám Napaka. Svým designérským přístupem vytvořil zřetelný a typický výraz svítidel z Napaka, založený na systémové řadě celokovových svítidel. Úspěšné Hůrkovy střízlivé konstrukce se zcela nedekorovanými stínítky

Obr. 6. Celokovové stojanové svítidlo, typ 1716-P, design J. Hůrka, po roce 1970

lovými a technologickými podmínkami, rovněž danými zpracovatelskými postupy výrobního družstva. Neustále se potýkal s různými omezeními a nedostatkem surovin, jako všichni českoslovenští výrobci té doby. Naštěstí výrazně inklinoval k minimalistickému tvarovému výrazu, obdivoval český funkcionalismus. Ačkoliv rád navazoval na již existující typy svítidel z 30. let, reflektoval také nové stylové trendy 50. let, jež vyžadovaly oblé, organické tvary. Počátkem 60. let byl ovlivněn hravým bruselským stylem a navrhl konstrukčně jednoduchá interiérová svítidla kombinovaná s plastem, která dobře odrážela právě módní směřování od organických oblých tvarů ke hravějšímu geometrickému výrazu. Kovové stojanové konstrukce z tenkých kulatých profilů, převážně v černé, bílé nebo červené barvě, byly doplněny neprůsvitnými pergamenovými stínítky ve tvaru šikmých kornoutů či válců. Pozdější Hůrkovy návrhy se vyznačovaly výrazovou strohostí a čistotou linií. Jeho pojetí tvarů svítidel vyhovovalo základním kovo-
zpracovatelským

Obr. 9. Stolní halogenové svítidlo 20 W s otočným stínidlem, design J. Mara, po roce 1992

Obr. 7. Dva prototypy stínítek z hliníkových lamel, design J. Hůrka, po roce 1970

Obr. 8. Interiérový světlomet, kov, halogenová žárovka 20 W, design J. Mara po roce 1992

stolních a nástěnných svítidel se v 60. letech staly výrazně nadprůměrnou kolekcí. Byla doporučována Úbokem do soudobých bytových interiérů, jako styl hodný kvality života socialistického člověka, a často se objevovala ve vzorových interiérech v časopise Domov.

Napako získalo za Hůrkovy kolekce četná ocenění v soutěžích nových svítidel. Byla to 1. cena pro nová svítidla 1961–63 a ocenění Družstevní dokonale výroby v letech 1964 až 1969. Cenu CID (Czechoslovak Industrial Design), udělovanou po všech stránkách kvalitním průmyslovým výrobkům, dostávala svítidla Napaka pravidelně v letech 1966 až 1975. Mimoto značka Napako reprezentovala ČSSR na mnoha zahraničních výstavách a svítidla se dobře prodávala v tuzemsku i v zemích RVHP. Ve „volnějších“ letech 1967 až 1968 byla s úspěchem představena výrazná kolekce svítidel z Napaka na Mezinárodní výstavě průmyslového zboží v Lublani a na Mezinárodní výstavě průmyslových návrhů ve Vídni. Zcela novou kolekci v 70. letech představoval soubor obdélníkových závěsných a nástropních svítidel sestavených z černého plechového korpusu s vloženým skleněným dílem z lisova-

ného bílého opálu nebo z křišťálového skla s výrazným geometrickým dekorem.

Hůrkou navržená a Napakem kvalitně vyráběná svítidla se dobře prodávala doma, ale takřka polovina tehdejší produkce svítidel byla úspěšně exportována do západní Evropy. Mnohé vylepšené Hůrkovy zajímavé návrhy zůstaly také nerealizovány, ale jejich prototypy jsou

ných československých výrobců v 80. letech na trh svítidla osazená halogenovými nízkonapěťovými zdroji a úspornými kompaktními zářivkami.

Designér Josef Mara vytvořil více než 200 realizovaných návrhů svítidel, vyráběných většinou ve velkých sériích. Za mnohá z nich získal ocenění Dokonalý výrobek roku. Pro mnoho zadavatelů a výrobců také navrhoval exteriérová svítidla pro veřejné osvětlení ulic, veřejných a společenských prostor a velmi úspěšné typy parkových svítidel.

Po změně politicko-ekonomických vztahů po roce 1990 se Napako stále snažilo udržet původní výrobu, avšak zásadní změny otevřely český trh světové konkurenci. Obchody byly náhle zahlceny nabídkou svítidel renomovaných zahraničních výrobců. Objevila se zde také méně kvalitní a levná svítidla z Asie. Poptávka po originálních svítidlech z firmy Napako poklesla, ačkoliv designér a konstruktér J. Mara navrhl další účelná svítidla s úspornými zdroji, úspěšně předvedená na mezinárodních výstavách v Berlíně, Brně, Vídni a dalších. Pro nastalé finanční problémy, především narůstající pohledávky u odběratelů, odchody kvalifikovaných pracovníků do tehdy vznikající soukromé sféry apod. muselo Napako redukovat sériovou výrobu a posléze ji značně omezit. Další potíže narůstaly s kompatibilitou certifikátů vydaných EZÚ. Nákladná zahraniční homologace byla pro družstvo finančně nevýhodná, neboť nabídka svítidel na trhu začala převyšovat poptávku. Navíc

se tento sortiment dostával do oblasti zbytečného zboží, jehož nákup zákazníků v nejisté době odložil. Tím byl minimalizován odbyt a také poptávka po malých sériích kvalitních svítidel byla uspokojena dovozem unifikovaných výrobků vyráběných ve velkých sériích a s módním designem. Sériová výroba svítidel byla stále více vytlačována levným dovozem.

V Napaku byla pozastavena realizace státních zakázek pro metro, Obecní dům, Rudolfinum a další prostory. Sériová výroba svítidel byla stále více utlačována levným dovozem. Prvotřídní řemeslníci postupně odcházeli a začínali soukromě podnikat, a tak se souhrn těchto důsledků stal příčinou postupného útlumu kvalitou proslulé sériové výroby sví-

Obr. 10. Moderní stahovací halogenové svítidlo 20 W pro lokální osvětlování s možností velké variability stínidel ze skla nebo kovu (produkce J. Mara po roce 1992)

Obr. 13. Jeden z nových výrobních programů pro Napako, nožní lis na PET láhve, design Josef Mara, po roce 1997

jako Hůrkova pracovní pozůstatost uloženy ve sbírce průmyslového designu Národního technického muzea v Praze.

Designér Josef Mara

V polovině 70. let minulého století odešel Josef Hůrka z Napaka a za svého nástupce si vybral konstruktéra a designéra Josefa Maru, se kterým již spolupracoval. Mara ve funkci vedoucího vývojového střediska navázal na utilitární design svého předchůdce a v nově navržených stolních a stojacích svítidlech se zaměřil na využití nových světelných zdrojů. Záměrně použil tehdy nové kompaktní zářivky s malým příkonem, halogenové žárovky na malé napětí, úsporné výbojky a další, které se s obtížemi rodily v n. p. Tesla Holešovice. Josefu Marovi se navzdory složitým dodavatelským vztahům s výrobcí dalších komponent svítidel podařilo udržet vysokou úroveň a kulturu výroby svítidel v Napaku. Toto družstvo uvedlo jako jeden z prv-

Obr. 11. Nástěnné svítidlo, kryt plast, design J. Mara, sbírka NTM, po roce 1993

Obr. 12. Stolní nebo nástěnné svítidlo s úsporným zdrojem, kov, po roce 1993

Obr. 14. Josef Mara, 2010

tidel v Napaku trvající osmdesát let, která tedy skončila roku 1999.

Z podnětu konstruktéra a designéra Josefa Maru se novým výrobním programem staly celokovové bezpečnostní a protipožární dveře, bezpečnostní zámkové systémy a kovové výstavní stojany. Byla tak využita dosavadní kapacita výroby a umožněna její dočasná stabilizace.

Zdroj:

Brožura k 50. výročí v. d. Napako. Katalogy v. d. Napako Praha. Pracovní pozůstatost J. Hůrky z archivu NTM. MARA, J.: Text o vývoji výroby v Napaku v letech 1980 až 2010.

Obrázky: archiv NTM Praha, odd. Průmyslového designu a archiv J. Mara